

Jaczewski, Bohdan

Sprawozdanie z pobytu w Belgii w grudniu 1990 r.

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 36/2, 155-156

1991

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIE Z POBYTU W BELGII W GRUDNIU 1990 R.

W związku z otrzymaniem misji profesorskiej ministerstwa Wspólnoty Flamandzkiej przebywałem w dniach 12 - 29 grudnia 1990 r. w Brukseli oraz w Katolickim Uniwersytecie w Leuven. Wspomniana misja obejmowała dziesięć dni, a tydzień pobytu prywatnego umożliwił kontynuowanie badań, rozmów i ustaleń z uczonymi belgijskimi zainteresowanymi problemami polonii belgijskiej.

Głównym celem pobytu było ustalenie bazy źródłowej dotyczącej: organizacji (od 1918 r.) stosunków naukowych polsko-belgijskich, roli flamandzkich szkół wyższych w kształceniu studentów i naukowców polskich oraz działalności tych ostatnich w belgijskich ośrodkach naukowych.

Opiekunem mojej misji był orientalista i slawista profesor Katolickiego Uniwersytetu w Leuven Wojciech Skalmawski oraz Jan Spilliaert, absolwent tej uczelni, a zarazem autor obszernej rozprawy dotyczącej stosunków Polaków w Leuven w okresie międzywojennym¹. Ich życzliwe i pełne zaangażowania podejście do mojej misji ułatwiło zarówno orientację w odpowiednich zasobach archiwalnych i bibliotecznych uniwersytetu, jak i znajdującego się w Brukseli Archiwum Państwa (Archives de l'Etat). W Leuven nawiązałem również współpracę z historykiem profesorem Louis Vosem, który m.in. wykłada historię Polski i zamierza powierzyć swym uczniom przygotowanie rozpraw magisterskich dotyczących studiów Polaków w uczelniach flamandzkich.

Dla okresu międzywojennego podstawowy materiał źródłowy został zdeponowany we wspomnianym wyżej Archiwum Państwa, a dostęp do zgromadzonych w nim dokumentów umożliwiła opracowana w 1950 r. Inwentarz archiwów szkolnictwa wyższego. Przy jego pomocy odnajdujemy teczki dotyczące międzynarodowych komitetów i komisji międzynarodowych, a także teczki zawierające dane personalne pracowników naukowych wyższych uczelni. Osobna teczka zawiera dokumentację współpracy kulturalnej i naukowej z zagranicą, w tym z Polską w latach 1925-1940 (syg. 653). Wspomniana teczka obejmuje materiały w zakresie przygotowania i realizacji podpisanego we wrześniu 1925 r. polsko-belgijskiego układu w sprawie kontaktów naukowych, literackich i szkolnych. Nader ciekawe są dokumenty dotyczące wymiany profesorów i studentów, wśród nich opinie uzasadniające zaproszenie na wykłady do Belgii kilkunastu uczonych polskich, w tym szczegółowy program pobytu filologa Tadeusza Zielińskiego, o którego wykłady zabiegały trzy uniwersytety belgijskie. Zwraca również uwagę, że na lata 1937/38—1939/40 przewidziano przyjazd do Polski rocznie czterech profesorów belgijskich. Tymczasem lista kandydatów, którzy wyrazili chęć wykładania w Polsce objęła ponad 30 profesorów.

Dla badacza polskiego szczególnie cenne są dokumenty dotyczące liczby studentów zagranicznych, którzy w latach międzywojennych studiowali w Gandawie i Liege, w tym teczka obejmująca polskich stypendystów studiujących tam w latach 1928—1939 (sygn. 634). W okresie międzywojennym systematycznie wzrastała liczba Polaków studiujących w uczelniach belgijskich, a zebrane materiały zostaną wykorzystane w odrębnych opracowaniach. Dla przykładu warto wspomnieć, że np. w Gandawie studiowało w 1922/23 r. 192 cudzoziemców, w tym 20 Polaków, zaś w 1925/26 r. odnajdujemy 135 Polaków na 542 studentów zagranicznych. Uniwersytet w Liege umożliwił w 1922/23 r. studiowanie 490

1 Jan Spilliaert, *De poolse studenten aan de k.u. Leuven tijdens het interbellum*. Leuven 1987.

obcokrajowcom, w tym 56 Polakom, których liczba wzrosła w 1924/25 r. do 481 na 1184 cudzoziemców.

Interesujące nas materiały, które obejmują również okres po II wojnie światowej zostały zgromadzone w archiwach poszczególnych uczelni belgijskich, zaś mój pobyt w Leuven wykorzystałem m.in. dla przejrzenia dokumentacji Polaków, którzy otrzymali stypendia naukowe po II wojnie światowej.

Sprawozdanie z pobytu w Belgii warto zakończyć kilkoma postulatami: zgromadzony w Archiwum Państwa oraz w archiwach uczelni wyższych materiał źródłowy umożliwił przygotowanie opracowania dotyczącego kształcenia studentów i naukowców polskich w uczelniach belgijskich od 1918 r. po czasy współczesne. Wspomniane opracowania mogą przygotować polscy historycy nauki, ale we współpracy z historykami belgijskimi, którzy są zainteresowani przygotowaniem opracowań dotyczących studiów polskich w poszczególnych uczelniach belgijskich. Dla realizacji zamierzonego zadania należy wykorzystać umowy PAN z wspólnotami Flamandzką i Francuską, ale również rozważyć sprawę podpisania bezpośredniej umowy IHNOiT z Uniwersytetem w Leuven. Uważam również za celowe rozważenie sprawy przetłumaczenia i wydania w języku polskim książki (lub jej fragmentów) p. J.Spilliaerta.

Nie można przy tym pominąć zainteresowania, jakie w środowisku polonijnym wzbudził projekt opracowania dotyczącego studentów i naukowców polskich, którzy uzyskali wykształcenie i podjęli pracę w ośrodkach belgijskich. Poparcie dla przygotowania wspomnianej publikacji wyrazili zarówno absolwenci uczelni belgijskich, jak i dr Edwin Pomorski, długoletni konsul rządu londyńskiego, aktualnie redaktor polonijnego pisma „Nowiny”. W środowisku polonijnym uzyskałem zarówno relacje ustne, jak i obietnicę pomocy w dotarciu do różnorodnych dokumentów rodzinnych.

Bohdan Jaczewski
(Warszawa)

Z KRAJU

SOCIETAS SCIENTIARUM WARSAVIENSIS - REDIVIVA!

Towarzystwo Naukowe Warszawskie powstało w 1907 r. jako ideowa kontynuacja Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 1907 r. Królewskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk — TPN), działającego w latach 1800-1831. Uczestniczyli w nim głównie warszawscy członkowie Akademii Umiejętności (od 1919 r. Polskiej Akademii Umiejętności) w Krakowie. TNW działało do 1952 r., tj. do chwili powstania Polskiej Akademii Nauk, która stała się główną organizacją i instytucją w polskiej nauce. Niemniej wszystkie pozostałe regionalne towarzystwa naukowe nadal prowadziły z powodzeniem swą działalność. Tymczasem przemiany społeczne w naszym kraju na początku lat osiemdziesiątych spowodowały odżycie idei kontynuacji najpierw Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, a następnie także i Polskiej Akademii Umiejętności.

W jesieni 1980 r. odbyło się spotkanie kilku profesorów, dawnych członków TNW, reprezentujących poszczególne wydziały Towarzystwa. Wyrażono opinię o celowości jego